

TÜRKİYE'DE ORTA PALEOLİTİK DÖNEMİN GENEL GÖRÜNÜMÜ II

Denizli'de gerçekleştirilen çalışmalar sonucu Orta Paleolitik *Moustérien* kültüre ait yontmataş materyale de rastlanmıştır. Söz konusu materyalin ele geçtiği arazi, Honaz İlçesi, Aydınlar Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Dik ve ormanlık bir yamacın üzerinde, oldukça engebeli olan bir araziden ele geçen Orta Paleolitik grup, oldukça karakteristik formlardan oluşmaktadır. Bu bölgeye tamamen yabancı oldukça kaliteli ve bal renginde bir çakmaktaşının ilk olarak göze çarptığı grupta farklı renk ve kalitede çakmaktaşları da bulunmaktadır. Bu çevrede Orta Paleolitik yontmataş endüstrilerinde bir hammadde farklılığı ve çeşitliliğini ortaya koyan bu durum, bölgeye yabancı hammaddelerin nereden ve hangi insan grupları tarafından getirilmiş olabileceği gibi soruları beraberinde getirmektedir.

Endüstri grubu, *Moustérien* kültüre bağlanabilecek iki yüzeyle, çekirdek, yonga, alet ve yongalama artıklarından oluşan endüstri grubu toplam 32 adet yontmataş buluntudan oluşmaktadır.

Çekirdekler arasında yer alan *levallois* çekirdek oldukça karakteristik formdadır *Recurrent* formdaki çekirdek üzerinde yüzcüklü vurma düzlemi hazırlığı da çok net görülmektedir. 4 adet disk biçimli yonga çekirdeğinden 2 tanesi tükenene kadar yontulmuştur. Çok kaliteli olduğu için uzak bölgelerden taşınıp getirilmiş olan bu hammaddeden olabildiğince yonga alınmaya çalışılmış olması şaşırtıcı değildir. Yine diskoidal form gösteren 2 yonga çekirdeği ise daha düzensiz bir yapıdadır.

Alet grubu içinde yer alan ve iki kenarı üzerinde devamlı pulcuklu düzeltile taşıyan *moustérien* uç hem hammadde kalitesi hem de işçiliğindeki özenle dikkat çekmektedir. *Moustérien* kültürün en baskın alet gruplarından birini oluşturan kenar kazıyıcılar da değişik alt tipler şeklinde görülmektedir. 1 adet yöneşen, 1 adet yatay, 2 adet tek düz ve 1 adet iki düz kenar kazıyıcı bu alt tipleri oluşturmaktadır. Tek kenar üzerindeki düzeltilerinin devamlı olmaması nedeniyle düzeltile yonga olarak değerlendirilen bir alet ve 1 adet dişlemeli de bu yelpaze içinde yer alır. Düzeltile taşımayan 5 yongadan 2 tanesi oldukça tipik *levallois* form gösterir. Diğerleri ise daha düzensiz bir yapı sergiler. 2 adet de yonga parçası bulunmaktadır.

Endüstri grubu içindeki 3 parça döküntü, 6 parça ise yongalama artığıdır. Aletlerin ve teknolojik parçaların birlikteliği *Neandertal* insanların bu mevkiyi çok uzun süreli olmasa bile bir konaklama ya da işlik alanı olarak kullandıklarını gösterir

Kütahya İli'nde özellikle son yıllarda yürütülen araştırmalar sonucu bu bölgenin Orta Paleolitik dönemde yoğun olarak iskan edildiği ortaya konulmuştur. 2012 yılı Aizanoi antik kentinin kazıları sırasında kent alanı içinde Çavdarhisar İlçesi'nin güneyinde bulunan Omartepe Sırtı'nda *levallois* tekniğinin de kullanılmış olduğu çok sayıda çekirdeğin, yongaların ve düzeltili yonga aletlerin görüldüğü Orta Paleolitik bir taş alet yapım yeri keşfedilmiştir. Antik kentte gerçekleştirilen çalışmalarda ise toplam 24 adet Paleolitik buluntu yeri tespit edilmiştir. Bunların büyük çoğunluğu ise Orta Paleolitik'e aittir. Orta Paleolitik buluntu yerlerinde satırların da olduğu, az sayıda *levallois* çekirdekle tanımlanan buluntu topluluklarının mevcut olduğundan söz edilmiştir.

Kütahya'da Kureyşler Baraj Gölü Havzası'nda gerçekleştirilen Paleolitik araştırmalar sonucunda ise bu bölgenin Beşiktepe, Kırantarla, Kocahöyük Tepesi ve özellikle Eskiköy Tepesi olarak bilinen alanlarında çok sayıda Orta Paleolitik yontmataş parça bulunmuştur.

Kureyşler Baraj Gölü Havzası Orta Paleolitik buluntuları içinde, düzeltili alet grubunda yer alan *quina* benzeri iri düzeltili, iri kazıyıcıların varlığından bahsedilmiştir. Alet grubunun tekno-tipolojik analizlerini gerçekleştiren Dinçer'in de vurguladığı gibi, *quina* benzeri kazıyıcılar bölge için daha önce bilinmeyen bir alet grubunu oluşturmaktadır

Ege Bölgesi'nde Orta Paleolitik dönem kültürel yapıyı birçok açıdan aydınlatacak en yeni buluntu yeri ise Uşak İli sınırlarındadır. Banaz İlçesi, Sürmecik mevkinde Uşak Müzesi Müdürlüğü başkanlığında gerçekleştirilen kurtarma kazılarında Orta Paleolitik dönemin çeşitli kültürel süreçlerini karakterize eden çok sayıda yontmataş materyale rastlandığı belirtilmiştir.

KULLANILAN KAYNAKLAR

- Dinçer, Berkay. “ Kureyşler Baraj Gölü Havzasında 2014 Yılı Paleolitik Araştırmaları”, *Kureyşler Baraj Kurtarma Kazıları 2014 (Kureyşler Dam Rescue Excavations 2014)*, Eds. Metin Türktüzün ve Serdar Ünan, (2015): 191-209.
- Dinçer, Berkay, Ali Umut Türkcan ve Ferhat Erikan. “Aizanoi 2012 Yılı Paleolitik Buluntuları” *Aizanoi- I*, Ed. Elif Özer, Bilgin Kültür Sanat, Ankara (2014): 2-18.
- Dinçer, Berkay. “Kuzeybatı Anadolu’da Paleolitik Araştırmalar”, *Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler* 41 (2016): 50-54.
- Söyler, Ş., Taşkiran, H., Czichon, R. M., **Özçelik, K.**, Aydın, Y., Erbil, E., Türker, M., “Uşak Banaz Sürmecik Paleolitik Kazısı-2017”, *40. Kazı Sonuçları Toplantısı*, cilt 2: 307-316 (2019), Ankara
- Özçelik, K., “Ege Bölgesi’nde Neandertal İnsanın İzleri/ Neanderthal traces in Aegean Region. *DTCF Dergisi*, 57.1: 524-537 (2017)
- Yalçınkaya, Işın ve Kadriye Özçelik. “Karain Mağarası’nın Kültürel ve Çevresel Verileri Işığında Anadolu Orta Paleolitik’inin Değerlendirilmesi”, *Adalya*, XV, (2012):1-12.